

* 275736 *

Товканець Г.В., Кирлик О.В.*Мукачівський державний університет, Україна***БАТЬКІВСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК УМОВА ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ**

Ефективність сімейного виховання залежить від психолого-педагогічної культури батьків, від уміння визначити основні напрями виховної роботи з дітьми, зосередити увагу на тих сторонах особистісного розвитку, які не можуть бути забезпечені іншими виховними ситуаціями [1, с.9], від батьківської компетентності.

Розуміння залежності розвитку дитини від розвитку особистості батьків, їх готовності до виховання наступного покоління складалося протягом тривалого часу. Перші вимоги до особистості людини і її поведінки як результату сімейного виховання знаходимо вже в біблійних заповідях: не вбий, не вкради, будь шанобливим до батьків і старших та ін. Сімейному вихованню як визначальному компоненту у формуванні особистості та у перебудові світу надавав перевагу Я.Коменський, вважаючи, що майбутнє століття стане таким, якими будуть виховані для нього громадяни [2]. Філософ і мислитель Ж.-Ж. Руссо наголошував на необхідності педагогічних знань і умінь батьків, вважаючи, що «будь-яка мати бажає щастя своїй дитині, але часто помиляється у виборі засобів виховання» [6]. Й.-Г. Песталоцці пов'язував рівень педагогічної компетенції батьків з ефективністю процесу виховання в сім'ї, вважаючи, що час народження дитини повинен стати першим кроком його виховання. Але для такої праці мати потребує «освіти» і «умінь». Без материнської допомоги «ніжний паросток» задушуть бур'яни, а скалічена ними рослина не підніметься до вільного і могутнього зростання, до якого його може підняти розумна любов матері. Однак якщо мати виконує «безладно» бажання дитини, вона звикає підпорядковувати її волю своїй. Так виникає непослух і впертість, як результат низького рівня культури батьківського виховання [5]. К. Ушинський виступав за широке поширення педагогічних знань і застерігав від легковажності і нехтування в цьому питанні, вважаючи, що найзручніший і вірний спосіб ввести в сім'ю «здорові поняття» про виховання і навчання – це книги [7, с.231]. П. Лесгафт, виділяючи шість позицій

батьків по відношенню до дітей, які впливають на поведінку дитини в сім'ї (не звертають увагу, надмірне захоплення, щира любов і повага, постійне невдоволення, задоволення всіх примх, позиція при впливі низького рівня життя), підкреслює, що дитині потрібна батьківська любов. Дорослі, які бажають дитині добра, повинні захищати її від контактів з аморальними людьми. Під впливом близьких дитина звикає вникати в стан іншої людини, виявляти справедливість, усвідомлювати власну неправоту, діяльно піклуватися про іншу людину. Тому батьки повинні бути перш за все високоморальними людьми, чудово розбиратися в тонкощах дитячої душі, мати високий рівень батьківської компетенції [4, с. 67].

Аналіз наукової літератури [1; 3; 8] уможлиблює зробити висновок, що батьківська компетентність як соціально-педагогічний феномен є складною системою особистісних утворень індивіда, що включає ціннісно-мотиваційний, когнітивний, поведінковий і емоційний компонент. Батьківська компетенція є провідним компонентом батьківської культури і характеризується комплексом психолого-педагогічних, фізіолого-гігієнічних і правових компетенцій, а також умінням батьків застосувати їх в практиці виховної діяльності. Основною умовою ефективної взаємодії батьків з дитиною є інтегрування різних аспектів особистого батьківського досвіду: когнітивного, емоційного, сенсорного, психомоторного, духовного, комунікативного, ігрового, рефлексивного та ін.

Компонентами батьківства є:

1. Батьківські установки, які мають три рівні: репродуктивні установки, установки і очікування у відношеннях дитини та батьків, установки і очікування у відношенні до образу власної дитини.

2. Батьківське відношення – відносно стійке явище, що включає в себе альтернативні елементи емоційно-ціннісного відношення та яке реалізується в підтримці дитини, формах контролю, вихованні взаємовідносинами.

3. Батьківські почуття, які реалізуються у відношенні батьків до дитини та батьківських позиціях.

4. Батьківські позиції як реальна спрямованість взаємодії батьків з дитиною, в основі якої є усвідомлена і неусвідомлена оцінка дитини.

5. Батьківська відповідальність – відповідальність перед соціумом і власною совістю, яка виникає в контролі своєї поведінки і сімейної ситуації, характеризується роллю батьків в сімейному вихованні.

Засвоєна соціально-комунікативна й індивідуальна здатність людини, що забезпечує взаємодію з іншими людьми, характеризується як соціально батьківська компетентність, яка виражається, на наш погляд, у: здатності до створення повноцінної сімейної соціальної групи, в якій представлені різні вікові, статеві та професійні «підсистеми»; встановленні всередині сімейної групи довірливих контактів з дітьми; розумінні і усвідомленні відповідальності за виховання дітей; сталості та тривалості виховних впливів в сім'ї; створенні об'єктивних можливостей для включення дітей в побутову, господарську діяльність, формуванні практичних умінь організації життя і діяльності дітей в сім'ї; поступовому залученні дитини до соціального життя.

Соціально-культурна компетентність реалізується у: поетапному розширенні інформаційного кругозору і досвіду батьків, включаючи гігієнічні, етичні (поведінкові), правові аспекти; постійній роботі над створенням позитивного образу батька, усвідомлення необхідності власного внутрішнього зростання, забезпечення всебічного самовдосконалення; вмінні спільного проведення народних свят, осмислення традицій, співпраці з іншими виховними інститутами; формуванні педагогічної культури батьків - освоєння загальної культури людини, в якому знаходить відображення накопичений попередніми поколіннями і який безперервно збагачується досвід виховання дітей у сім'ї, розширення знань про розвиток, виховання, навчання дітей.

Таким чином, батьківську компетентність важливо розглядати як ефективне виконання батьками обов'язків стосовно догляду, виховання, розвитку, навчання дітей. Успішна реалізація цих обов'язків можлива за умови оволодіння батьками спеціальними знаннями, дотримання традицій народної педагогіки, батьківського авторитету, високої моральності тощо.

Проблема батьківської компетентності є однією з визначальних у питаннях функціонування та розвитку суспільства. Сучасні умови життя людини вимагають від неї зосередженості на чіткому виконанні батьківських функцій, особливо для молодих людей, чий життєвий досвід потребує удосконалення, цілеспрямованого формування компетенцій у сфері батьківства.

Список використаних джерел

1. Бех І.П. Особистість народжується в сім'ї. Початкова школа. 1994. № 2. С. 8-10ons/229/212.pdf.

2. Коменский Я. А. Материнская школа. URL: http://yakov.works/library/11_k/om/ensky_01.htm.
3. Кирлик О.В., Товканець Г.В., Педагогічна освіта батьків та її роль у вихованні дітей: бібліографічний аналіз // Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (24-25 жовтня 2019 року, м. Мукачєво). Мукачєво : МДУ, 2019. С.216-218.
4. Лесгафт П.Ф. Семейное воспитание ребенка и его значение. М.: Педагогика, 1991.176 с.
5. Песталоцци И.Г. Избранные педагогические сочинения. В 2-х т. М., 1981. Т.1. 324 с.
6. Руссо Ж.-Ж. Педагогические сочинения: В 2-х т. М., 1981. Т. 1. 365 с.
7. Ушинський К.Д. Твори в шести томах. К. : Рад. школа, 1952. Т. 5. 430 с.
8. Хворова Г.М. Зміст та рівні батьківської компетентності у корекційно-педагогічному аспекті. URL: <http://aqce.com.ua/download/publicati>.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>